

дослідження, до набору слів для запам'ятовування ми вводили серед інших і такі: “дитинство”, “дорослість”, “життєва мета” і “особистісний саморозвиток”.

Названі діагностичні засоби, в силу свого проективного характеру, в обхід цензури самосвідомості, допомогли з'ясувати змістові особливості індивідуального розуміння досліджуваного феномену.

Отже, теоретичний та емпіричний структурно-змістовий аналіз феномена особистісного саморозвитку дозволив з'ясувати його психологічні ресурси (складові компоненти системи) і розробити діагностичний інструментарій (комплекс методик) вивчення особливостей саморозвитку як актуалізованого, усвідомленого і керованого процесу особистісних змін. Отримані за розробленими методиками дані дозволяють виявити стан психологічних ресурсів саморозвитку особистості, актуалізація яких (анкіли і формування) сприятиме становленню суб'єкта особистісного саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Аршинов В.И., Буданов В.Г. Синергетика постижения сложного // Синергетика и психология: Тексты. Вып. 3: Когнитивные процессы / Под ред. В.И. Аршинова, И.Н. Трофимовой, В.М. Шиндяпина. – М.: Когито-Центр, 2004. – С. 82-127.
2. Боришевський М.Й. Духовність в особистісних вимірах // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – Том X. – Частина 4. – К., 2008. – 682 с. (С. 61-69).
3. Кузікова С.Б. Психологічні аспекти усвідомленої самозміни та саморозвитку особистості в юнацькому віці. Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. - Івано-Франківськ: Видавництво “Плай” ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2009. – Вип. 14. Ч.1. – 349 с. (С 246-256).
4. Кузікова С.Б. Дослідження феномена саморозвитку особистості в юнацькому віці: концептуальні засади // Вісник Східно-українського національного університету імені Володимира Даля. Теоретичні і практичні проблеми психології: Збірник наукових праць. – №2 (22) 2009. – Луганськ: Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2009. – 266 с. (С. 94-102).
5. Маралов В.Г. Основы самопознания и саморазвития. – М.: Издательский центр “Академия”, 2004. – 256 с.

6. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. – М.: Изд-во Института Психотерапии. 2002. – 490 с.

The paper provides a definition and discusses the essential characteristics of personal self-evolution. Distinguish it structurally meaningful components, patterns actual-genesis. Analyzes the author's approach to the development of diagnostic features of self-identity.

Keywords: personal self-evolution, self-activity, identity, livelihoods, actualization, self-development resources, actual-genesis self-evolution.

Отримано: 21.02.2010

УДК 37. 015. 3

І.В.Кукуленко-Лук'янець

Психологія жінки-творця у міфологічних системах світу

Стаття присвячена проблемі здатності жінки до світотворення та креативності загалом. Проаналізовано міфологічні системи світу, в яких жінка є суб'єктом творення. Висвітлюється вплив міфологічних уявлень про жінку на її становище у сучасному суспільстві.

Ключові слова: міфологічні системи світу, фемінний, творчий, креативний потенціал, світотворення, життєтворча активність, суб'єкт творення.

Стаття посвящена проблеме способности женщины к мирозиданию и креативности в целом. Проанализированы мифологические системы мира, в которых женщина является субъектом созидания. Освещается влияние мифологических представлений о женщине на ее положение в современном обществе.

Ключевые слова: мифологические системы мира, феминный, творческий, креативный потенциал, мирозидание, жинетворческая активность, субъект созидания.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві жінка є досить часто самостійною, незалежною, самодостатньою особистістю. Вона виконує багато ролей, функцій у своєму повсякденному існуванні, проте не завжди є спроможною до продукування чогось істотно нового, до творення світу навколо себе. На сьогоднішній день жінка часто

вже не є суб'єктом творення. У соціально-історичному аспекті протягом багатьох тисячоліть роль жінки видозмінювалася. Такі трансформації у розвитку феміної функції відбувалися і у міфологічних системах спільнот різного соціокультурного типу. Прийняття жіночими персонажами домінуючої ролі у міфологічних світоглядних системах пов'язано із пануванням у суспільстві родинно-сімейних стосунків. У міфологіях різних категорій за жіночими божествами при будь-якому рівні розвитку соціальних відносин зберігається ціла низка специфічних функцій, котрі є жіночими архетипами у культурі. Закріплення за жінкою особливих обов'язків і пов'язаних з ними соціальних ролей у соціумі є гарантом стабілізації суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значення міфології та її вплив на соціально-історичний розвиток суспільства досліджували багато учених філософів та психологів, зокрема Леві-Брюль Л., Леві-Строс К., Фрезер Дж., Фрейд З., Юнг К. Г., Фромм Е., Кун Н. А., Іванов В. В., Топоров В. Н., Токарев С. А. та інші.

Особливості жіночих персонажів у міфологічних системах світу аналізували Сетон-Уільямс М. В., Ферлонг А., Сміт Б., Вітковська Ю., Вуд Д., Ростас С., Вейгле М. та багато інших дослідників.

Проте, поза увагою вчених залишається саме вивчення ролі жінки-творця у процесі світотворення.

Цілі дослідження. Основним завданням нашого дослідження є аналіз міфологічних світоглядних систем, зокрема їхніх жіночих персонажів, з точки зору здатності їх до творення світу та прояву життєтворчої активності.

Виклад основного матеріалу. Дослідження феномена творення у жіночих персонажів різних міфологій світу є актуальною і маловивченою проблемою. У більшості міфологічних систем акт творення відбувався за допомогою чоловічих персонажів. Саме зміна гендерних ролей прослідковується у міфах про створення світу. Творення як героїчний вчинок є не одиничною, а багаторазовою дією, що повторюється. В. Н. Топоров вказує, що творення стало умовою існування і сприймалося як благо. Але до кінця кожного циклу воно занедбувалося і для продовження попереднього існування з'являлася потреба у відновленні. Можливості ритуалу в цьому відношенні визначалися тим, що він був наближеним до природного акту творення, відображав його своєю структурою і по-новому відроджував те, що виникло у процесі творення [7].

З точки зору психоаналізу З. Фрейда, міфологія – це проекція всередині психічних лібідозних потягів, котрі внаслідок накладеного на них табу, проявляють себе у сновидіннях, фольклорних образах і

уявленнях. Фольклор постає у вигляді вічного життя, що прослідковується у сфері міфів індивідуального і колективного несвідомого [8, с. 127].

У своїх працях З. Фрейд, К. Г. Юнг, Е. Нойман, О. Ранк, Д. Хілман демонструють несвідомі основи міфологічної символіки, пояснюють походження гротескних персонажів міфів.

Сучасні дослідники психоаналізу роблять акцент уже не на лібідозному аспекті. Е. Фромм, Р. Бенедикт, Д. Егган пояснюють пережитки давніх культур як породження колективного етносу, що рухається несвідомими інстинктами. Згідно з Е. Фроммом міфи, казки, сни, незважаючи на індивідуальні та місцеві відмінності, написані мовою універсальною для всіх культур на протязі історії. Це мова символів і образів, що з'являються нам у міфології та у снах, і яка є мовою нашого несвідомого, що поєднує наш індивідуальний несвідомий досвід з колективним несвідомим людства на протязі століть.

К. Г. Юнг розглядав символи сновидінь і міфології як продукт психічної енергії і переносив акцент з вивчення індивідуального несвідомого на колективне. Класифікацію архетипів автор підкріплює матеріалами казок народів світу. У пошуках початкових структур праархетипів К. Г. Юнг досліджував історію духовного розвитку людства від нижчих форм до вищих шляхом встановлення зв'язку між людськими несвідомими і тваринними інстинктами.

Дж. Кемпбел проводить лінію між архетипами у фольклорі і відповідними їм архетипами у біологічній структурі організмів, розробивши архетипну біографію людини, в основі якої лежать інстинкти статі, страх смерті, родової травми та інші положення психоаналізу. Кожен вік має свої інстинкти, у відповідності з якими автор виділяє кілька її етапів.

На думку Н. Фрая, у найбільш чистому вигляді архетипи презентуються у найдавніших пластах фольклору і міфології. Увісні конфлікти між потягами і їх задоволенням вперше заявляють про себе індивідууму, а в ритуалах отримують колективне вираження і через них передаються із покоління в покоління.

У міфології ацтеків жіночі образи займали другорядне місце. Лише одна жінка зберегла свій вплив – це Сітлалінікуе, яка не є жінкою у земному розумінні, і є більш важливою, ніж її чоловік. Це єдиний випадок у міфології ацтеків, коли творцем світу є жіночий персонаж, і один із небагатьох, де йдеться про материнство, хоча і непрямим чином. Вона більше схожа на матір із вищого суспільства, ніж на звичайну жінку, оскільки забезпечує своїх дітей прислугою і їжею, тоді як годує їх більш приземлена Майяюель.

Ацтеки акцентували увагу на негативних характеристиках богинь і, у більшості випадків, розвиток отримали лише демонічні аспекти жіночого образу.

Так, велику кількість рис попередніх богинь, увібрала в себе Сіуакоатль, але жодна з них не отримала подальшого розвитку. Вона слугувала доповненням життєвої сили Уїцилоночлі та є центральним персонажем культу смерті, що має важливе значення у ацтецькому суспільстві.

Сіуакоатль більше демонічна жінка, ніж матір: вона скоріше поглинає людей, а не вигодує їх, – таким чином втілюючи у собі страх чоловіків перед неусвідомлюваним жіночим потенціалом. Загалом, жіноче у міфології ацтеків – це темнота, ніч, земля, підземний світ як джерело життя. Саме підземний світ є не тільки місцем для мерців, але і зібранням кісток, з яких можна створити нових людей.

У давній культурі ацтеків смерть асоціюється із початком нового життя, а матеріалом для творення або перетворення є жіноче тіло. Саме з розірваного тіла богині Тлатеотль створені земля і небо. У міфології ацтеків жінка була початком життя та світотворення [1, с. 491-497].

У єгипетській міфології богині відігравали важливу роль. Їх зображували в образі кобр, коршунів, левиць, а також вони приймали і людський вигляд. Єгипетські богині мали здатність створювати та оберігати.

Вважалося, що Єгипет створений із вод Нун, що були втіленням Хаосу, з якого виникло все на світі. Два основних божества, що стали символами Єгипту, були жіночого роду. Це Нехбет – богиня-коршун, яка оберігала Верхній Єгипет, та Уаджет – богиня-кобра, яка піклувалася про Нижній Єгипет. Ці несхожі між собою створіння – кобра і коршун – особливо виділялися давніми єгиптянами тому, що вони були здатні до самовідтворення.

У єгипетській міфології існує уявлення про те, що світотворення відбулося саме завдяки жіночому началу. Вважалося, що богиня Нейт була божеством, яке з'явилося на початку всього. Вона народила себе із вод Нун, набула форми тоді, коли весь світ ще знаходився у тіні і коли ще не було землі. Спочатку вона мала вигляд корови, а потім перетворилася у латес-рибу, щоб краще плавати у річці.

Насамперед вона створила світло із своїх очей, потім з'явилася радісна земля Єгипет. Після цього богиня Нейт дала життя тридцяти богам і придумала їм імена. Пізніше вона покликала всіх кого створила і вони прийшли з відкритими руками і посмішками на

обличчях. Але Ра, який не міг бачити її, заплакав, і з його сліз з'явилися люди. Був також видуманий Апопі, змії, довжиною 120 кубітів, тому що добро повинно урівноважуватися злом, і Апопі повстав проти Ра [1, с. 39-72].

Вагоме місце займає також богиня любові та материнства, а також радості й музики Хатхор. У різних регіонах Єгипту її зображували по-різному: у вигляді молодої жінки, що посміхається, в образі левиці, корови або жінки з коров'ячими рогами. Вважалося, що вона вигодувала своїм молоком новонароджених богів, а майбутні фараони вбирали з ним божественну мудрість. З Хатхор часто ототожнювали Ісиду, богиню мудрості та магічних знань, яка чарівним чином воскресила свого чоловіка Осириса. Їй поклонялися як богині життя та материнства [4, с. 10-11].

У міфології Єгипту існує також багато інших богинь, проте лише Нейт має пряме відношення до творення світу.

У давньогрецькій міфології існує кілька версій щодо створення світу. Одна з них свідчить про те, що спочатку був Хаос, потім від нього відділилися Гея (Земля) та Уран (Небо). Уран злився з Геєю і вони породили численне потомство. Проте, боячись, що діти виростуть і відберуть у нього владу, Уран не дозволяв дітям з'являтися на світ. Але Кронос (Час), один із синів, вижив і забрав владу у свого батька. Потім він одружився із своєю сестрою Реєю і в них також народжувалося багато дітей. Кронос їх ковтав, щоб не повторити долю свого батька. Врешті-решт Рея заховала Зевса, а замість нього дала Кроносу проковтнути камінь. Коли Зевс виріс, він забрав владу в батька, став правителем і одружився зі своєю сестрою Герою.

Замість того, щоб стати тираном, він розподілив владу між богами і богинями. Але з початку його правління жінок не було, і чоловікам дозволялося сидіти і гуляти разом з богами. Та одного разу титан Прометей надумав перехитрувати Зевса. Коли прийшов час ділити бика між людьми і богами, Прометей поклав усі істотні частини в непризвбливий на вигляд шлунок, а нутрощі завернув у білий жир, котрий вважався вишуканою стравою. Потім він попросив Зевса взяти свою долю. Зевс здогадався про хитрощі, але зробив вигляд, що нічого не помітив, і взяв собі неістотні частини – з тих пір їх і приносили йому в жертву. Але він вирішив покарати людей, забравши у них вогонь. Прометей пожалів людство, він піднявся на Олімп, вкрав насіння вічного вогню богів і віддав їх людям. Зевс знову-таки все передбачив, але розгнівався тільки після того, як вогонь був викрадений.

Прометей прикували до скелі, і кожен день орел, втілення Зевса, прилітав і видзьобував йому печінку. Але, оскільки Прометей був

безсмертним, то за ніч у нього вона знову виростала, і він відчував безкінечні страждання. Та Прометей задумав ще одну хитрість: Зевсу було передбачено, що один із його смертних синів одного разу виявиться сильнішим і перемаже його. Прометей сказав, що знає ім'я цієї людини, і Зевсу прийшлося поступитися. Він дозволив Гераклу, своєму синові від Алмени, вбити орла пострілом із лука. Таким чином, збулося пророцтво, а саме: Геракл вбив Зевса, але у подоби птаха.

Прометей повернувся на землю і попередив свого брата Епітемея не приймати ніяких дарів від Зевса, оскільки подарунок може виявитися хитрістю. Зевс наказав Гефесту взяти трішки землі (Геї) змішати її з водою і виліпити жінку. Афіна-Главкопіда дала їй пояс, одягнула і накрила голову накидкою; Афіна-Палада увінчала її квітковою гірляндою і золотим вінцем, зробленим Гефестом; Афіна-Ергане навчила шиттю та ткацтву. Золотокоса Афродіта надала їй чарівність і чуттєве бажання; харити і пейто дали їй золотий вінець; густокосі гори – богині пір року – подарували їй квіткову корону. Гермес вклав у неї хитрість і здатність до обману. Зевс назвав її Пандорою, що означає “дар усіх богів”.

Коли Епітемей побачив Пандору, то її врода настільки вразила його, що він забув про попередження і впустив її у дім. Пандора принесла з собою скриньку, яку їй заборонено було відкривати. Але, вона все-таки розкрила її і на світ вийшли різноманітні біди: розбрат, хвороби, старість та інше. Пандора, злякавшись, закрила скриньку, залишивши на дні надію. Проте потім її переконали випустити надію, щоб та урівноважувала всі нещастя.

У пантеоні грецьких богів є ще багато жіночих персонажів, зокрема: Гера, Артеміда, Афіна, Афродіта та багато інших. Вони всі мали певну владу і виконували різні функції. Проте, прямого відношення до самостійного творення, зокрема світотворення, вони не мали. У грецькій міфології жіночі образи досить активні, самодостатні та численні. Але загалом уявлення про жінку асоціюється із персонажем Пандори і з міфом про її створення [3, с. 52-74].

У слов'янській міфології до кінця X століття основною і єдиною системою вірувань було язичництво. У 980 році київський князь Володимир створив язичницький пантеон. На пагорбі були поставлені дерев'яні ідоли шести богів: Перуна, Стрибога, Дажбога, Сварога, Хорса і Мокоші. Сьомий ідол – Велес – стояв знизу.

Мокош – це єдине жіноче божество у слов'янській міфології. Вона являла собою жінку з великою головою і довгими руками, яка пряла ночами у хаті. У міфології східних слов'ян вона представляла

дружину громовержця або його жіночу сутність. Типологічно Мокош була близькою до грецьких мойр, які пряли нитки долі.

У праслав'янській свідомості світ описувався системою протиставлень, котрі визначали просторові, часові, соціальні та інші характеристики. Дуалістичний принцип протиставлення сприятливого – несприятливого для колективу отримував конкретне втілення у міфології. Загалом, у слов'янських міфах жіночі образи нечисленні, і у протиставленнях вони пов'язані з мокрим, темним, поганим, тобто несприятливим для суспільства. Жіноче начало сприймається як найбільш наближене до язичницьких ритуалів, магії, до землі та виявляє безпосередній вплив на навколишні явища [5, с. 450-456].

Отже, жінка у слов'янській міфології ніколи не була основною фігурою, але і не було доповненням до чоловічої могутності, попри це вона все-таки є значущим життєтворчим персонажем. Жінка сприймалася як протилежність, протиставлення активному чоловікові або займала самостійне, усамітнене місце, як Мокош. При цьому вона була спроможною до незалежного продукування. Богиня тихенько пряла нитки долі, тобто непомітно виконувала найважливішу роботу: творила життя людей.

У міфології ескімосів існує міф про Морську жінку, дім якої знаходиться на самому дні моря і куди повертаються духи китів та тюленів для наступного відродження. Там вони ростуть, ніби зародки в утробі, а потім по трубі вони повертаються у відкрите море.

Символ утробы зустрічається у всіх ескімосів. Також вони всі вважають, що поверхня землі і моря розташована між верхніми і нижніми світами, хоча у різних племен кількість світів може бути різною. Всі ескімоси вірять, що тварини відроджуються, якщо тільки дозволити їм розкластися на первинні елементи.

Схожі уявлення існують і у міфології аптеків. Смерть є початком нового життя. З кісток померлої людини створюється нова.

У деяких племен ескімосів жінка асоціюється із Сонцем, оскільки в одній із міфічних історій вона володіла ним. Випускала на небо, потім зачиняла його. Пізніше жінка була позбавлена влади над Сонцем, але після цього у неї почали народжуватися діти. Отже, у міфологічних системах ескімосів жінка є основною рупійною силою життя. Саме її тепло і світло змушує чоловіка бути активним та ініціативним.

Морську жінку з міфів ескімосів можна порівняти з грецькою Пандорою, оскільки саме із неї вийшло все те, що так люблять і чого бояться люди: їжа і одяг, голод і погане полювання. Через неї люди потім придумали заборони, котрі ускладнюють життя [6, с. 56; 78-80].

Отже, у міфологічних світоглядах ескімосів прослідковується амбівалентне сприйняття ролі жінки. З одного боку, вона є активним, світлим, творчим началом, а з іншого – темним, пасивним, руйнівним. Проте, з точки зору класиків психоаналізу, саме протилежності створюють цілісну, гармонійну, самодостатню особистість.

У індійській міфології творення світу відбувається із уже існуючого матеріалу. Творення і руйнування – це лише перерозподіл вічних елементів. Але все ж таки міфи про творення Всесвіту відіграють важливу роль. У міфологічних індійських системах існує уявлення про бога-творця, чие сім'я під час злиття із власною донькою проливається на землю і породжує різні істоти. Пізніше його називають Праджапаті, а ще пізніше ідентифікують з Брахмою. Інший міф описує творення світу як результат жертвопринесення першої людини Пуруші – його тіло стає Всесвітом і різноманітними його частинами. За ще однією версією, Брахма просить Шиву створити жінку з його андрогінного тіла, і жіноча сила продовжує акт творення світу [1, с. 249-250]. Це фактично єдиний міф, у якому жінка має можливість проявити свою життєтворчу активність. В індійських міфах існує багато богинь, проте вони не володіють здатністю до самостійного, глобального творення. Часто вони є агресивними, владними, володіють надзвичайними силами і чарами, проте після втрати цнотливості або після одруження вони стають покірними, безвільними і слабкими.

У китайській міфології світ на початку часів представляв собою чорну масу без форми, у котрій все-таки жили певні істоти, одним з яких був Пань-гу, який і надав світу його теперішню форму. Хаос був схожий на яйце, в якому спав Пань-гу протягом тисячі років. Коли він прокинувся, то найперше поділив світ на дві половини. Легкі елементи полетіли вгору і створили небо, а важкі спустилися вниз і створили землю. Щоб вони знову не змішалися, Пань-гу штовхав небо руками і сам ріс у цей час, поки не відділив небо від землі на тисячі миль. Так він і тримав, його й воно стало твердим. Потім він постарів і помер, а тіло його перетворилося у різні явища світу: дихання стало вітром, голос став громом; з лівого ока з'явилося сонце, а з правого – місяць; кров його стала річками, а тіло – полями; коси на голові і тілі породили дерева і рослини. Таким чином, всі його частини тіла приймали участь у створенні всесвіту.

Більшість найпопулярніших богів у давньому Китаї були істотами чоловічої статі, за винятком Нью-ва, яка створила людей. У давніх міфах Нью-ва була богинею-матір'ю. Першоджерела зображують її як жінку із нижньою половиною змії, часто зі своїм

напарником Фу-сі. Їх хвости переплітаються, а в руках у них знаки сонця і місяця. Вона створила людей із річкової глини, вдихнула у них життя, з тих пір люди їй поклоняються [4, с. 12-14].

Нью-ва часто з'являється в образі турботливої матері, яка намагається допомогти людям.

У китайській міфології існують і другорядні богині, більшою мірою дружини і доньки богів, але їх ролі не чітко визначені. Вагомий внесок у життєвий процес творення вносила лише Нью-ва.

При поширенні конфуціанства у Китаї значення жінки не набуло великої ваги. А такий напрям, як даосизм, намагався сприйняти всі явища світу в цілісності та сукупності. Жінки і чоловіки вважалися взаємодоповнюючими елементами, хоча чоловіче начало Ян передбачалося домінуючим. Інь, жіноче начало, поряд з Ян існує у всіх живих істотах, привносячи з собою гармонію і рівновагу.

Отже, у світогляді китайської міфологічної системи жінка має значний креативний потенціал, проявляє вагому життєтворчу активність. Саме жінка започаткувала людство на землі і вона опікується ним та оберігає його.

Висновки з даного дослідження. Проаналізувавши деякі міфологічні системи світу з проблеми здатності жінки до світотворення та продукування загалом, можемо відмітити, що не всі міфологічні уявлення презентують креативний потенціал жінки. Сприйняття жіночого начала у міфах безпосередньо проектується на її положення у сучасному суспільстві. Жінка як суб'єкт творення постає лише у деяких міфологіях світу, що свідчить про міцність сімейно-родинних стосунків у відповідних країнах сьогодення.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у додатковому вивченні феномена творення жінкою у міфах та релігіях світу.

Список використаних джерел

1. Женщины в легендах и мифах / Пер. с англ. О. Перфильева. – М.: Крон-Пресс, 1998. – 592 с.
2. Коростовцев М. А. Религия древнего Египта / М.А.Коростовцев. – М., 1976.
3. Кун Н. А. Легенды и мифы древней Греции / Н.А.Кун. – М. – 204 с.
4. Мировая история в лицах / Ред. Ярошенко Н. – “ЗАО Издательский Дом Ридерз Дайджест”. – 2008.
5. Мифы народов мира. Энциклопедия: В 2-х т./ Гл. ред. С.А.Токарев. – М.: НИ “Большая Российская энциклопедия”, 1998. – Т. 2. – 720 с.

6. Сказки и мифы народов Чукотки и Камчатки. – М. – 178 с.
7. Топоров В. Н. Пространство и текст // Энциклопедия культур. – Режим доступа: [http:// es-dejavu.ru/p/ Publ_Toporov-Space.html](http://es-dejavu.ru/p/ Publ_Toporov-Space.html)
8. Фрейд З. Я и ОНО / З.Фрейд. – Москва.: Изд-во “ЭКСМО-ПРЕСС”; Харьков.: Фолио, 1999 с.

The article is devoted to the problem of capacity of the woman to the worldcreation and creativity in the whole. The mythological worlds' systems are analyzed in which woman is a subject of creation. The article lights up the influence of mythological imaginations about woman on her position in the modern society.

Key words: mythological worlds' systems, feminine, creative, world-creation, lifecreative activity, subject of the creation.

Отримано: 11.02.2010

УДК 378.637

Н.І.Левус

Ціннісні орієнтації у системі життєставлень сучасної молоді

У статті розглянуто зміст і конкретні прояви ціннісних орієнтацій молоді, в першу чергу, соціокультурних. Досліджено співвідношення ціннісних орієнтацій та особистісних ставлень як умову самовизначення особистості. Виявлено, що в структурі ціннісних орієнтацій сучасної молоді першочергове місце займають моральні цінності, а основними факторами їх формування є активність і діяльність особистості.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, життєствавлення, самовизначення, цілепокладання.

В статье рассматриваются содержание и конкретные проявления ценностных ориентаций молодежи, в первую очередь, социокультурных. Исследуется соотношение ценностных ориентаций и личностных отношений как условие самоопределения личности. Доказывается, что в структуре ценностных ориентаций современной молодежи основное место занимают моральные ценности, а существенными факторами их формирования являются активность и деятельность личности.

Ключевые слова: ценностные ориентации, жизнеотношение, самоопределение, целенаправленность.

Постановка проблеми. Проблема ціннісних орієнтацій молоді у суспільстві набула нині особливого значення. Ця тема достатньо складна, включає дослідження ряду аспектів, а саме: вікові психологічні особливості молоді, соціологічні проблеми освіти і виховання, вплив колективу та сім'ї. В умовах певної кризи соціальних ідеалів, зневіри частини населення в оптимістичні перспективи для України і світу в цілому дуже важливим є виховання молоді на засадах таких суспільно-актуальних цінностей, які є загально значущими, вічними, неперехідними.

Молоді належить особлива роль у суспільстві, адже саме її представники сьогодні – це керівники держави, уряду, науковці, економісти, юристи тощо – те покоління, яке буде творити історію завтра. І тому від того, якими є цінності і ціннісні орієнтації сучасної молоді, залежить її майбутнє і майбутнє суспільства в цілому. Саме тому дослідження цієї проблеми є достатньо актуальними на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Елементи потенційної структури особистості, на основі якої вона реалізує вибір цілей, мотивів певної діяльності з врахуванням специфіки конкретної ситуації дослідники позначають поняттям “ціннісні орієнтації” [1; 3; 5]. І психологи, і соціологи пов'язують ціннісні орієнтації із системою установок як ставлення до дійсності, з активністю індивіда, яка розкривається через діяльність [4; 6; 7].

Ціннісні орієнтації є складними утвореннями, що вбирають в себе різноманітне за формою та змістом розуміння особистістю оточуючого світу, свого минулого і майбутнього, істотні особливості свого власного “Я”. А. Г. Здравомислов і В. А. Ядов пишуть про те, що основна функція ціннісних орієнтацій “регулювання поведінки як усвідомленої дії в певних соціальних умовах [2; 12].

Ціннісні орієнтації особистості мають складну ієрархічну структуру. Так, наприклад, автор відомої диспозиційної концепції регуляції соціальної поведінки В. А. Ядов виділив такі рівні диспозиції: 1) елементарні фіксовані установки (виникають на основі вітальних потреб); 2) амплітуда (формується на основі потреби людини у спілкуванні, яка здійснюється в малій групі); 3) суспільно-спрямований інтерес особистості відповідно до конкретної сфери активності; 4) ціннісні орієнтації особистості, які детермінують поведінку особистості [12].

Ціннісні орієнтації тісно пов'язані із самовизначенням. До спроби створення єдиної теорії самовизначення в юнацькому віці вдався М. Гінзбург [за: 4, с.110]. Основою позиції, з якої автор підходить до вирішення проблеми самовизначення, є уявлення про